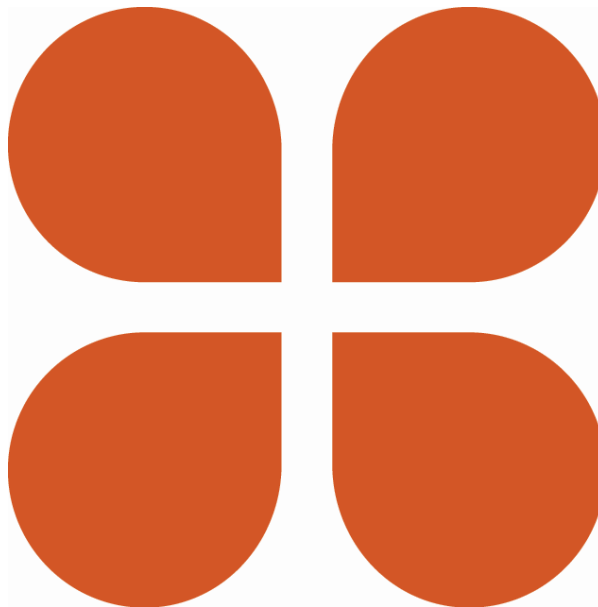

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Riksintressen

Skåne - Kristianstads län

Denna publikation ingår i en serie med de olika riksintressena som är publicerat på webbplatsen: www.raa.se

Värdetexter avseende områden i Kristianstads län med kulturmiljövärden av riksintresse enligt 2 kap 6 § NRL.

NUMMERORDNING- KOMMUNVIS

Bromölla kommun

24 Näsум (Näsум sn)

Båstads kommun

32 Båstad

33 Salomonhög-Stora Nötte (Västra Karup och Greve sn:r)

34 Gröthögarna-Segeltorp (Hov sn)

35 Dagshög (Västra Karup sn)

Hässleholms kommun

27 Gunlösa-Sinclairsholm (Gumlösa sn)

28 Skeinge (Verum sn)

Klippans kommun

29 Herrevadskloster-Ljungbyhed (Riseberga sn)

30 Klippans pappersbruk (Gråmanstorp och Västra Sönnarslöv sn:r)

Kristianstads kommun

14 Åhus (Åhus sn)

15 Kristanstad

16 Vä (Vä sn)

17 Araslövs farmer (Färlöv sn)

18 Torsebro krutbruk (Färlöv sn)

19 Trolle-Ljungby (Trolle-Ljungby sn)

20 Bäckaskog-Kjugekull (Kiaby sn)

21 Rinkaby (Rinkaby sn)

22 Maltesholm (Östra Sönnarslöv sn)

23 Vittskövle (Vittskövle sn)

Simrishamns kommun

1 Skillinge-Brantevik (Östra Hoby, Östra Nöbbelöv och Simris sn:r)

2 Glimmingehus (Vallby sn)

3 Gladsax (Gladsax sn)

4 Simrishamn

5 Baskemölla (Gladsax sn)

- 6 Vik (Rörum sn)
- 7 Kivik (Södra Melby sn)
- 8 Haväng-Vitemölla (Ravlunda och Vitaby sn:r)

Tomelilla kommun

- 9 Örup-Tosterup-Bollerup (Benestad, Övraby, Tosterup och Bollerup sn:r)
- 10 Andrarum-Kristinehov (Andrarum sn)
- 11 Tranås (Tranås sn)
- 12 Smedstorp (Smedstorp sn)
- 13 Östra Ingelstad (Östra Ingelstad sn)

Åstorps kommun

- 31 Nyvång (Västra Broby sn)

Östra göinge kommun

- 25 Ballingstorp (Kviinge sn)
- 26 Sporrakulla (Glimåkra sn)

MILJÖBESKRIVNINGAR - KOMMUNVIS

BROMÖLLA KOMMUN

Näsum [L 24] (Näsums sn)*Motivering:*

Fornlämningsmiljö med märkligt gravfält i exponerat läge.

Uttryck för riksintresset:

Näsums gudahage är ett gravfält från yngre järnålder och medeltid i ett markerat höjdläge. Ett av Skånes få större bevarade gravfält, avgränsat av en gravhägnad och med en uppfartsramp till området. Den fria zonen mellan Näsums kyrka och Ivösjön är viktig för upplevelsen av fornlämningarna.

BÅSTADS KOMMUN

Båstad [L 32]*Motivering:*

Stadsmiljö med prägel av medeltid och 1900-talets rekreativliv. (*Rekreativmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Delvis bevarat medeltida gatunät och den medeltida Mariakyrkan. Småskalig bebyggelse som speglar köpmans- och kustsamhället under 1700- och 1800-talen samt villor och pensionat från 1900-talets rekreativort.

Dagshög [L 35] (Västra Karups sn)*Motivering:*

Fornlämningsmiljö med Skånes och en av landets största gravhögar.

Uttryck för riksintresset:

Gravhög från bronsåldern som genom sin storlek och resning dominerar det flacka kustpartiet. Områdets ljung- och enbevuxna betesmarker speglar en äldre landskapstyp som tidigare var typisk för stora delar av Bjäre.

Gröthögarna-Segeltorp [L 34] (Hovs sn)*Motivering:*

A. *Fornlämningsmiljö* med gravrösen i synnerligen monumentalt läge

B. *Bymiljö* från 1800-talet.

Uttryck för riksintresset:

A. Klapperstensfält med gravrösen från bronsåldern.

B. 1800-talsbebyggelse i Segeltorp av storbondekaraktär som ger en föreställning om att bönderna också var skeppare.

Salomonhög-Stora Nötte [L 33] (Västra Karups och Grevie sn)*Motivering:*

Fornlämningsmiljö präglad av ett stort antal monumentala bronsåldershögar

Uttryck för riksintresset:

Område med monumentala gravhögar och milsvid utsikt över Hallandsåsen och mot

Skälderviken. Småbrutet *odlingslandskap* med betesmarker och stengårdsgårdar.

HÄSSLEHOLMS KOMMUN

Gumlösa-Sinclairsholm [L 27] (Gumlösa sn)

Motivering:

Herrgårdsmiljö som är exempel på risbygdens godslandskap med Gumlösa kyrka som är Nordens äldsta daterade tegelkyrka. (*Kyrkomiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Sinclairsholms herrgård med ekonomibyggnader från 1860-talet, mejeri, smedja, bostadshus, torp, arrendegårdar och skolhus. Öppet utdikad odlingslandskap.

I området ingår även:

En fornborg.

Skeinge [L 28] (Verums sn)

Motivering:

Herrgårdslandskap med medeltida borgruin. (*Borgmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Skeinge herrgårdsmiljö ursprungligen från 1600-talet men ombyggd i mitten av 1700-talet. Betesmarker som periodvis är översvämmade och fortfarande nyttjas.

KLIPPANS KOMMUN

Herrevadskloster-Ljungbyhed [L 29] (Riseberga sn)

Motivering:

Militär miljö med vidsträckt övningsfält som sedan 1600-talet fungerat som mötesplats för olika skånska regementen. (*Klostermiljö, Boställsmiljö, Kvarnmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Herrevadskloster, ursprungligen cistercienskloster, har sedan svensktiden fungerat som översteboställe. Huvudbyggnad från 1817-1819, ekonomibyggnader och vattenkvarn. Lägerbyggnader från slutet av 1800-talet.

I området ingår även:

Bonnarps oskiftade by och fornlämningar.

Klippans pappersbruk [L 30] (Gråmanstorp och Västra Sönnarlövs sn)

Motivering:

Industrimiljö med det äldsta i drift varande pappersbruket i landet.

Uttryck för riksintresset:

Industri och bostadsbyggnader av 1800-tals och 1900-tals prägel i tegelarkitektur. Papperstillverkningen har traditioner från 1500-talet och tillverkning i större skala inleddes under 1600-talet.

KRISTIANSTADS KOMMUN**Araslövs farmer [L 17] (Färlövs sn)***Motivering:*

Odlingslandskap präglat av stora dikningsföretag i samband med enskiftet 1780 och de då bildade s.k. farmarna med ståndsmässiga byggnader, som gav området ett högt såväl landskaps- som byggnadshistoriskt värde. (*Herrgårdsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Farmarna har huvudbyggnader i klassicerande arkitektur och gårdsmönster med mangårdsbyggnad och trädgård skild från ekonomibygnaderna. Alléerna är ett viktigt inslag i landskapsbilden.

I området ingår även:

Färlövs 1100-talskyrka.

Bäckaskog-Kjugekull [L 20] (Kiaby sn)*Motivering:*

Småbrutet *odlingslandskap* med fornlämnings- och *slottsmiljö*. (*Fornlämningsmiljö, Klostermiljö, Kyrkomiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fäladsmarker, storhögar samt Bäckaskogs slott och Kiaby 1200-talskyrka. Delar av klosteranläggning ingår i det nuvarande slottet. I slottsmiljön ingår också en engelsk parkanläggning samt ett orangeri.

Kristianstad [L 15]*Motivering:*

Fästningsstad och *residensstad* med rutnätsplan och arkitektur präglad av militär och förvaltning. Ett av de främsta exemplen på den danske kungen Christian IV:s stadsbyggnadskonst, anlagd som gränsfästning mot Sverige.

Uttryck för riksintresset:

Stadsplan som genom sin långsträckta, rektangulära form är unik bland landets befästningsstäder. Trefaldighetskyrkan från Christian IV:s tid, bevarade befästningsanläggningar och militära byggnader. Institutionsbyggnader och annan bebyggelse som hör samman med funktionen som residensstad. Äldre småskalig bebyggelse och mer storstadsmässig bebyggelse från 1800-talets slut vid främst Stora Torg och boulevarderna utmed stadens långsidor. På typiskt sätt ersatte boulevarderna och en zon präglad av parkanläggningar och offentliga byggnader befästningarna efter 1800-talets mitt.

Maltesholm [L 22] (Östra Sönnarslöv sn)*Motivering:*

A. *Herrgårdsmiljö* med huvudbyggnad från 1630-talet som efter ombyggnad på 1780-talet präglas av uppsvenska stilideal.

B. Ovanligt komplett *fornlämningsmiljö* från bronsåldern och järnåldern.

Uttryck för riksintresset:

A. Medveten landskapsgestaltning med engelsk park, ett lusthus ritat av Carl Hårleman och orangeri samt alléer. Uppfartsvägen "Höge väg" ursprungligen byggd i slutet av 1700-talet men delvis ombyggd under 1990-talet.

B. I området finns gravar, gravfält, skålgropsförekomster, skärvtenshögar samt stora

arealer med fossil åkermark i form av röjningsröseområden.

Rinkaby [L 21] (Rinkaby sn)

Motivering:

Odlingslandskap med 1800-talsprägel och spår av tobaksodling. (*Kyrkomiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Radby med brädfodrade och rödfärgade mindre gårdar. Långsmala sankade odlingsfält, tobakslador och betesmarker. Rinkaby kyrka med kalkmålningar från 1400-talet.

Torsebro krutbruk [L 18] (Färlövs sn)

Motivering:

Bruksmiljö anlagd 1682.

Uttryck för riksintresset:

Herrgård med tillhörande ekonomibyggnader, krutmagasin och andra industribyggnader från främst 1800-talet, arbetarbostäder samt lämningar av skyddsmur, krutmöllor och kvarnränna. Stenvalvsbro i fyra spann.

Trolle-Ljungby [L 19] (Trolle-Ljungby sn)

Motivering:

Slottsmiljö med huvudbyggnad i Christian IV-renässans omgiven av vallgrav. (*Kyrkomiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Vidsträckt odlingsfält, alléer och en till huvudgården koncentrerad bebyggelse. Engelsk och fransk park. Kyrka från 1200-talet ombyggd på 1850-talet.

Vittskövle [L 23] (Vittskövle sn)

Motivering:

Slottsmiljö med en av Nordens största tegelborgar från 1500-talet omgiven av vallgrav.

Uttryck för riksintresset:

Medeltidsinspirerade ekonomibyggnader från 1840-talet och tjänstebostäder i nära anslutning till slottet. Vidsträckt odlingsfält, bokskogar och långsträckt alléer.

Vä [L 16] (Vä sn)

Motivering:

Kyrkby med bevarade spår av den medeltida stadsbildningen. (*Fornlämningssmiljö, Kapell*).

Uttryck för riksintresset:

Runt kvaderstenskyrkan från 1100-talet finns vissa medeltida gatusträckningar. Förhistoriska och medeltida lämningar under mark samt kapell- och helgeandshusruiner. Staden förlorade sina stadsprivilegier i början av 1600-talet.

Åhus [L 14] (Åhus sn)

Motivering:

Småskalig *stadsmiljö* med bibehållen medeltida karaktär som visar lundabiskopens inflytande under medeltiden. (*Borgmiljö, Klostermiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Staden låg under ärkebiskopen i Lund, stadprivilegierna avskaffades 1617, men den levde vidare som hamnstad till Kristianstad. Låg bebyggelse, delvis bevarad stadsmur, oregelbundet gatunät av medeltida ursprung, Mariakyrkan från 1100-talet och lämningar av andra

medeltida byggnader, bl.a. ruinerna av dominikanklostret, kapellet till St:a Annas hospital samt minnen av biskopsborgen från mitten av 1100-talet vid Helge ås mynning.

SIMRISHAMNS KOMMUN

Baskemölla [L 5] (Gladsax sn)

Motivering:

Fiskeläge där kombinationen fiske och jordbruk tydligt framträder i bebyggelsen.

Uttryck för riksintresset:

Bebyggelse från 1800-tal och 1900-tal utmed eller nära gatan och fyrlängade gårdar med friare läge. Hamnanläggning med torkplats för garnen.

I området ingår även:

Tjörnedala gård av traditionell skånsk 1800-talskaraktär omgiven av ett landskap format av bete och slätter.

Gladsax [L 3] (Gladsax sn)

Motivering:

Odlingslandskap med fornlämningar och kyrkby. (*Fornlämningssmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Hällkista, gravhögar, stensättningar, skålgropar och hällristningslokal, bl.a. med en större mansfigur. Gladsax kyrkby med samlad bebyggelse bestående av tre-och fyrlängade gårdar och gathus. Nära den under 1800-talet ombyggda medeltidskyrkan finns lämningar efter en medeltida befäst *kungsgård*, Gladsaxehus.

Glimmingehus [L 2] (Vallby sn)

Motivering:

Glimmingehus är Nordens bäst bevarade medeltidsborgarna i landet. (*Borgmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Borgen är uppförd i sten i fyra våningar mellan åren 1499-1506. Den låg då på en holme omgiven av vallgrav och sankmarker. Idag ligger den monumentalt exponerad i det öppna odlingslandskapet.

Haväng-Vitemölla [L 8] (Ravlunda och Vitaby sn)

Motivering:

Kustlandskap med kyrkbyar, *fiskelägen*, strandängar, ålabodar och förhistoriska gravar. (*Fornlämningssmiljö, Fasta fisken*).

Uttryck för riksintresset:

Kyrkomiljöerna Vitaby och Ravlunda, Vitemölla fiskeläge och den välbevarade Skepparpsgården. Järnåldersgravfält med ett 70-tal resta stenar, en hög och en domarring i betat hedlandskap, den s.k. Havängsdösen. Den fasta laxfiskeanläggningen Öradekaren vid Verkaan. I området ingår även sätesgården Torup och de utskiftade gårdarna.

Kivik [L 7] (Södra Mellby sn)

Motivering:

A. *Fiskeläge* med välbevarad bebyggelsekärna från 1800-talet.

B. Märklig och unik *fornlämningssmiljö*, bl.a. med landet största röse med hällristningar

centralt i graven.

Uttryck för riksintresset:

A. Oregelbundet gatunät med smala gator och hus i tegel och korsvirke. Hamnanläggning, marknadsplats och fruktodlingar.

B. Fornlämningsmiljö med det unika gravmonumentet från bronsåldern, landets största röse 75 m i diameter den s.k. Kiviksgraven även kallad Bredarör eller Kungagraven med helt unika hållristningar i hållkistor centralt i röset samt gravfältet Ängakåsen och Koarum.

Simrishamn [L 4]

Motivering:

Småstadsmiljö med bevarad medeltida karaktär och prägel av sjöfart och fiske.

Uttryck för riksintresset:

Tät, småskalig putsad bebyggelse från huvudsakligen 1800-talet och oregelbundet gatunät med medeltida anor. St Nicolaikyrkan från 1200-talets första hälft, gårdar för handelsmän, enklare gårdar och hus för hantverkare och sjöfolk, torgmiljön med mer storstadsmässiga bebyggelseinslag från 1800-talets senare del, hamnbebyggelse, parkanläggningar samt gatukaraktären med stenläggning och plank.

Skillinge-Brantevik [L 1] (Östra Hoby, Östra Nöbbelöv och Simris sn)

Motivering:

Kustmiljö med fiskelägena Skillinge och Brantevik som berättar om 1800-talets uppsving för skutfarten och som utgjorde två av landets mest betydande sjöfartssamhällen i fråga om segelfartyg.

Uttryck för riksintresset:

Välbevarat gatunät, byggnadsbestånd från 1800-talet, bl.a. kaptensgårdar samt hamnanläggningar och betade strandängar.

Vik [L 6] (Rörums sn)

Motivering:

Fiskeläge där kombinationen fiske och jordbruk tydligt framträder i bebyggelsen.

Uttryck för riksintresset:

Oregelbundet gatunät med smala gator som ofta kantas av låga stenmurar. Korsvirke och tegelhus från 1800-talet samt hamnanläggning med bodar och torkplats för garn.

TOMELILLA KOMMUN

Andrarum-Kristinehov [L 10] (Andrarums sn)

Motivering:

Herrgårdsmiljö med Kristinehovs slott och Andrarums alunbruk, som länge utgjorde Skånes största industri. (*Tidigindustriell miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Kristinehovs 1700-talsslott med vidsträckt park och allér. Ruiner efter det på 1600-talet anlagda alunbruket, slagghögar och dagbrott. Andrarums *kyrkby* med prästgård och klockargård samt enstaka välbevarade hus från tidigt 1800-tal och en starkt ombyggd 1100-talskyrka.

Smedstorp [L 12] (Smedstorps sn)*Motivering:*

Järnvägssamhälle med tidstypisk bebyggelse från sekelskiftet. (*Stationssamhälle*).

Uttryck för riksintresset:

Stationshus i rött tegel från 1880-talet. I anslutning därtill ligger magasinsbyggnader och bostadshus, uppförda strax efter järnvägens invigning 1882.

Tranås [L 11] (Tranås sn)*Motivering:*

Handelsplats och *bygdecentrum*.

Uttryck för riksintresset:

Samhälle, där flera vägar möts, med öppet stensatt torg i centrum. Sockencentrum med nyromansk kyrka, prästgård från 1853, en mångfald av gatehus och en före detta vattenkvarn.

Örup-Tosterup-Bollerup [L 9] (Benestads, Övraby, Tosterups och Bollerups sn)*Motivering:*

Slottslandskap med Örups, Tosterups och Bollerups slottsmiljöer med byggnader från medeltiden och framåt, som fått sina huvuddrag under 1800-talets agrara omvälvningar karaktäriserade av huvudgård-utgård. (*Fornlämningsmiljö, Kvarnmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Slottsanläggningar av borgkaraktär och till en del försedda med vallgravar. Alléer, medeltida sockenkyrkor, Övraby väderkvarn samt Örups almskog och Tosterups skog. I området finns även gravhögar från bronsåldern.

Östra Ingelstad [L 13] (Östra Ingelstad sn)*Motivering:*

Herrgårdsmiljö typisk för de fd danska landskapen med by dominerad av herrgård. (*Kvarnmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Säteriet Ingelstadsgården med huvudbyggnad från 1700-talet ligger vid *kyrkbyn* av långsträckt form med medeltidskyrka, välbevarade husmanshus, byasten och byadamm. Väderkvarn från 1869.

ÅSTORPS KOMMUN**Nyväng [L 31]** (Västra Broby sn)*Motivering:*

Industrimiljö som speglar den nordvästskånska stenkolsindustrins betydelse.

Uttryck för riksintresset:

Kolgruvesamhälle från 1900-talets början, uppbyggd efter geometrisk plan. Bevarade byggnader från anläggningens första tid och en dominerande slagghög.

ÖSTRA GÖINGE KOMMUN

Ballingstorp [L 25] (Kviinge sn)*Motivering:*

Två *ensamgårdar* som är typiska för Skånes *skogsbygder* i äldre tid.

Uttryck för riksintresset:

Den bäst bevarade gården är fyrårigad med högloftstuga. Angränsande åker- och betesmark med odlingsrösen och stengärdesgårdar är viktiga element i kulturlandskapet.

Sporrakulla [L 26] (Glimåkra sn)*Motivering:*

Ensamgård som visar den skånska *skogsbygdens* landskap från 1700- och 1800-talen.

Uttryck för riksintresset:

Sporrakulla gård med lövängar, hamlade träd, stengärdesgårdar och lämningar efter tjärframställning.